

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Plzeňský kraj leží na jihozápadě České republiky. Hranici kraje na západě tvoří státní hranice se SRN (Bavorskem), severozápadně leží kraj Karlovarský, severovýchodně kraj Středočeský a na jihovýchodě kraj Jihočeský.

Svou rozlohou 7 561 km² je třetím největším krajem v České republice, avšak počtem obyvatel se řadí na deváté místo v ČR. Sedm okresů kraje (Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov) představuje územní celky výrazně se odlišující krajinným charakterem, počtem i skladbou obyvatelstva, ekonomickým potenciálem, velikostí i hustotou osídlení.

Rozmanitost přírodních podmínek je dána především reliéfem kraje. Z hlediska geografického systému lze Plzeňský kraj rozdělit do několika oblastí: Plzeňská pahorkatina, Brdská vrchovina (část), Český les a Šumava. Klimatické, geologické a hydrologické podmínky jsou v jednotlivých územních celcích značně odlišné.

Zásoby nerostných surovin, které představují základní potenciál pro rozvoj zpracovatelského průmyslu, se v Plzeňském kraji soustřeďují zejména do vnitrozemí (oblast kolem Plzně). Jedná se o zásoby černého uhlí, žáruvzdorné a keramické jíly a stavební kámen. V oblasti podhůří Šumavy se nalézá vápenec. Pro zemědělství v kraji jsou celkem příznivé podmínky. Zemědělská půda pokrývá cca 50,1 % celkové rozlohy kraje (z toho podíl orné půdy 67,7 %). Lesní hospodářství je charakteristické dostatečnými přírodními zdroji dřeva. Podíl zalesněné plochy na celkové rozloze kraje činí 39,7 % (zejména vlivem lesnatých ploch Šumavy, Českého lesa a Brdské vrchoviny). Z celkového objemu těžby jehličnatého dřeva v ČR zaujímá Plzeňský kraj třetí místo.

Životní prostředí Plzeňského kraje v rámci ČR můžeme hodnotit příznivě. Hodnoty měrných emisí podle REZZO1-4 v Plzeňském kraji dosahují nižších hodnot než v ČR. V roce 2012 představovaly měrné emise oxidu siřičitého 0,93 t/km², což je 47,4 % úrovně měrných emisí v ČR, měrné emise oxidů dusíku 1,37 t/km² (tj. 51,2 % úrovně ČR), oxidu uhelnatého 4,19 t/km² (tj. 60,41 % úrovně ČR) a tuhých emisí 0,56 t/km² (tj. 73,4 % úrovně ČR).

K nejméně zatíženým oblastem náleží horské partie Šumavy, Českého lesa, západní Brdy a oblast v okolí Manětína a Nečtin. Ochranu přírody na Šumavě zabezpečuje NP a CHKO Šumava. Na území Plzeňského kraje se vyskytují čtyři chráněné krajinné oblasti (Šumava, Český les, Chodsko, Křivoklátsko) a 193 maloplošných chráněných území.

Výjimku tvoří Plzeň a její okolí, kde je životní prostředí extrémně narušeno. Měrné emise zjištěné v okrese Plzeň-město mnohonásobně převyšují hodnoty měrných emisí v ČR. Plzeň se svým okolím je zatížena vysokou koncentrací průmyslových aktivit a silniční dopravou. Přetížená silniční síť výrazně zhoršuje emisemi (oxidy dusíku a uhlovodíky) a hlukem kvalitu životního prostředí. Devastace krajiny po těžbě je nejzrozsáhlejší v prostorech Nýřany-Tlučná-Vejprnice, Břasy-Radnice, Stříbrska a Ejpovicka.

Silniční síť v Plzeňském kraji je tvořena 5 130 km silnic, z toho 417 km pokrývají silnice I. třídy, 1 506 km silnice II. třídy a 3 098 km silnice III. třídy. Dálnice se v Plzeňském kraji rozkládají v délce 109 km, z toho nejvíce v okrese Tachov (45 km), dále pak v okresech Rokycany (26 km) a Plzeň-sever (19 km). Provozní délka železničních tratí činila k 31. 12. 2013 v Plzeňském kraji 707 km.

Pro Plzeňský kraj je typický vysoký počet malých sídel s nerovnoměrným rozmístěním, chybí zde města střední velikosti, struktura středisek je v porovnání s ČR atypická. Město Plzeň se svými 168 034 obyvateli představuje protiklad k malým sídlům, neboť je po Praze druhým nejvýznamnějším centrem v Čechách. Plzeňský kraj má 57 měst, ve kterých žije 386 641 obyvatel tj. 67,4 % z celkového počtu obyvatel kraje.

Od 1. 1. 2003 byla na základě zákona č. 314/2002 Sb. o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností Česká republika nově administrativně rozdělena do 205 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb. byly stanoveny správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem a správní obvody obcí s rozšířenou působností. Po ukončení činnosti okresních úřadů (k 31. 12. 2002) tak byla významná část jejich kompetencí přenesena na obce s rozšířenou působností. Plzeňský kraj byl rozdělen do 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a do nich spadajících 35 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Mezi obce s rozšířenou působností patří: Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice a Tachov.

Většina rozvojových sídel leží na rozvojových osách regionálního významu a na západní radiální ose spojující Plzeň s Prahou a směřující koridorem k hranici s Německem. Mimo tyto osy se nachází řídce zalidněná území s převažující obytnou a zemědělskou funkcí s nedostatečně vyvinutou sociální a technickou infrastrukturou a omezenou dopravní obslužností. K oživení těchto sídel přispěje vznik malých podniků,

obnova řemesel a rozvoj služeb vázaných na cestovní ruch. Obce se sdružují do mikroregionů, aby mohly být některé aktivity alespoň částečně realizovány.

V období let 1990 až 2013 dosáhla intenzita bytové výstavby nejvyšší hodnoty v roce 2008, kdy na 1 000 obyvatel středního stavu připadlo 4,70 dokončených bytů. V roce 2013 dosáhla intenzita bytové výstavby hodnoty 2,52.

Plzeňský kraj je s počtem obyvatel 573 469 osob (k 31. 12. 2013) šestým nejmenším krajem v České republice a tvoří tak 5,5 % z celkového počtu obyvatel ČR. Rozložení obyvatel v rámci kraje je značně nerovnoměrné. Téměř 30 % obyvatel žije v Plzni a další více než pětina obyvatel je soustředěna do 12 měst s více než 5 tisíci obyvateli. V menších městech do 4 999 obyvatel žije zhruba 17,9 % obyvatel Plzeňského kraje.

Plzeňský kraj je v ČR třetím nejhustěji zalidněným krajem. Hustota obyvatel v kraji představuje 75,8 obyvatel na km² (hustota ČR 133,3 obyvatel na km²). Nejnižší hustoty v Plzeňském kraji dosahují okresy Tachov (hustota 38,3 obyvatel na km²) a Klatovy (hustota 44,7 obyvatel na km²).

Z hlediska věkové struktury patří Plzeňský kraj k územím se starším obyvatelstvem v ČR, průměrný věk obyvatel kraje dosáhl v roce 2013 výše 41,9 let, v okrese Plzeň-město dokonce 42,7 let, naproti tomu v okrese Tachov pouhých 40,4 let. Vysoký podíl staršího obyvatelstva v Plzeňském kraji je patrný též z indexu stáří (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 - 14 let). V roce 2013 zde tento index dosáhl výše 121,8, což je po Praze, Zlínském a Královéhradeckém kraji čtvrtá nejvyšší hodnota v ČR (index stáří ČR 115,7). V rámci kraje dosáhl index stáří nejvyšších hodnot v okresech Plzeň-město (137,5), Klatovy (127,9) a Rokycany (126,6), naopak velmi nízký je v okrese Tachov (97,7).

Počet obyvatel ČR se v roce 2013 v porovnání s rokem 2012 snížil o 3 706 obyvatel. Počet živě narozených dětí se v ČR meziročně snížil o 1 825 dětí, tj. pokles o 1,7 %. V roce 2013 se podílel na poklesu obyvatel v ČR nejen přirozený přírůstek, ale i migrační přírůstek. Oba přírůstky dosáhly záporné hodnoty, přirozený přírůstek činil -2 409 osob a přírůstek stěhováním -1 297 osob.

Počet obyvatel v Plzeňském kraji se v roce 2013 v porovnání s rokem 2012 zvýšil o 782 obyvatel. Počet živě narozených klesl meziročně o 258 osob, tj. pokles o 4,5 %. Přirozený přírůstek dosáhl záporné hodnoty (-551 osob). Na růstu obyvatel Plzeňského kraje se podílelo migrační saldo, které činilo 1 333 osob.

V roce 2013 dosáhl v Plzeňském kraji relativní počet živě narozených dětí hodnoty 9,6. V porovnání s celorepublikovým průměrem byla tato hodnota nižší. Relativně nejvíce dětí se narodilo v okresech Plzeň-město (9,9) a Tachov (9,8). V počtu potratů 41,2 na 100 narozených zaujímá Plzeňský kraj druhé místo v ČR po Ústeckém kraji. V porovnání s ČR byla potratovost v Plzeňském kraji výrazně vyšší. Na 100 narozených připadlo v Plzeňském kraji o 6 potratů více než v ČR. Výrazně vyšší potratovosti v porovnání s krajským průměrem dosáhly okresy Tachov (46,5) a Plzeň-město (43,6).

V počtu sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu dosáhl Plzeňský kraj celorepublikového průměru. Relativně nejvíce sňatků bylo uzavřeno v okresech Domažlice (4,5) a Plzeň-město (4,3). Rozvodovost v Plzeňském kraji (2,8) se přibližovala celorepublikovému průměru. Relativně nejvíce manželství bylo rozvedeno v okresech Plzeň-město a Tachov (3,0), nejméně v okrese Klatovy (2,5).

V roce 2013 představoval podíl Plzeňského kraje na celkovém hrubém domácím produktu v běžných cenách 5,0 %. V přepočtu HDP na 1 obyvatele (359 561 Kč) se v porovnání s ostatními kraji umístil na třetím místě.

K významným potravinářským podnikům Plzeňského kraje patří: Plzeňský Prazdroj a.s., založený v roce 1843, největší český exportér piva do téměř 50 zemí světa, který je součástí mezinárodní skupiny SABMiller plc, druhé největší pivovarnické společnosti; Stock Plzeň a.s., tradiční výrobce lihovin, v současné době největší výrobce lihovin v České republice; Bohemia Sekt Českomoravská vinařská a.s. ve Starém Plzenci, významný producent vín.

K významným průmyslovým odvětvím v regionu náleží strojírenství, které je spojováno především se jménem Škoda. Hlavním výrobním sortimentem jsou zařízení pro klasickou i jadernou energetiku a petrochemii, výrobky hutí a kováren, těžké obráběcí stroje, zařízení pro válcovny, zařízení pro zpracování cukrové třtiny, hydraulické a vulkanizační lis, převodovky, kolejové dopravní prostředky, trolejbusy, kompletní elektrické pohony, turbíny pro paroplynové cykly a odběrové parní turbíny. Rozvíjí se i vlastní výzkum a obchodní společnost. Dalšími důležitými průmyslovými podniky, které ovlivňují ekonomiku kraje, jsou: DIOSS Nýřany a.s., orientovaná na výrobky z plechů a trubek, Okula Nýrsko a.s. zaměřená především na zpracování plastických hmot, LASSELSBERGER, s.r.o, který reprezentuje keramický průmysl a který tvoří následující společnosti: Chlumčanské keramické závody, Keramika Horní Bříza, Rako Rakovník, Cemix Čebín a Calofrig Borovany.

Plzeňský kraj je díky své poloze přitažlivý pro zahraniční investory. Zahraničním investicím dominuje japonský závod Panasonic AVC Networks Czech s.r.o., který vyrábí panely s plochými zobrazovacími displeji. K významným zahraničním firmám se řadí YAZAKI Wiring Technologies Czech s.r.o. s výrobou komponentů pro automobilový průmysl, firma VISHAY ELECTRONIC spol. s r.o., zabývající se výrobou elektronických součástek, BORGERS CS spol. s r.o. s výrobou plastových výrobků, MD ELEKTRONIK spol. s r.o. s výrobou kabelových propojek, Daikin Industries Czech Republic s.r.o. s výrobou a opravami průmyslových chladicích a vzduchotechnických zařízení.

Ke zmírňování sociálně ekonomických rozdílů přispívá přeshraniční spolupráce se sousedním Bavorskem v rámci euroregionů. Evropský program podpory přeshraniční spolupráce využívají v Plzeňském kraji okresy Domažlice a Klatovy v euroregionu Šumava a okres Tachov euroregionu Egrensis.

V roce 2012 bylo v Plzeňském kraji (podle pracovní metodu včetně podnikatelských subjektů do 20 zaměstnanců a podle předběžných údajů) zaměstnáno 210 tisíc fyzických osob. Průměrná hrubá měsíční mzda na fyzické osoby (podle předběžných údajů) dosáhla 23 132 Kč a Plzeňský kraj se zařadil na 4. místo v ČR po Hl. m. Praze, Středočeském a Jihomoravském kraji.

Podle registru ekonomických subjektů bylo k 31. 12. 2013 v Plzeňském kraji evidováno 141 202 ekonomických subjektů, z toho bylo nejvíce soukromých podnikatelů podnikajících podle živnostenského zákona. Většina ekonomických subjektů kraje (38,0 %) má sídlo v okrese Plzeň-město. Výraznou úlohu v zaměstnanosti Plzeňského kraje sehrává 54 subjektů s více než 500 zaměstnanci, z toho 20 jich zaměstnává více než 1 000 pracovníků.

Mezi organizace s větším počtem zaměstnanců patří v Plzeňském kraji Fakultní nemocnice, Psychiatrická léčebna Dobřany, Plzeňský Prazdroj a.s, Západočeská univerzita v Plzni, Panasonic AVC Networks Czech, s.r.o., IDEAL AUTOMOTIVE Bor, s.r.o., VISHAY ELECTRONIC, spol. s r.o., HP-Pelzer s.r.o., ŠKODA TRANSPORTATION a.s., Doosan ŠKODA POWER s.r.o., ŠKODA JS a.s., MD ELEKTRONIK spol. s r.o., LASSELSBERGER, s.r.o., Statutární město Plzeň, GRAMMER CZ, s.r.o., BORGERS CS spol. s r.o. Plzeň, International Automotive Components Group s.r.o., Hofmann Wizard s.r.o.

V rámci ČR patří Plzeňský kraj k oblastem s nižším podílem nezaměstnaných. K 31. 12. 2013 bylo evidováno úřadem práce 25 709 uchazečů o zaměstnání. Porovnáme-li ostatní kraje ČR podle podílu nezaměstnaných, zaujímá Plzeňský kraj s podílem nezaměstnaných 6,45 % druhé místo. Nejvyššího podílu nezaměstnaných dosahují okresy Tachov (8,54 %) a Klatovy (7,27 %), naopak nejnižší podíl nezaměstnanosti je zastoupen v okresech Plzeň-jih (5,52 %) a Rokycany (5,55 %).

K 31. 2. 2013 bylo v Plzeňském kraji 2 575 volných míst, na 1 volné pracovní místo připadlo 10 uchazečů. Mezi jednotlivými okresy Plzeňského kraje byla zjištěna nejlepší situace v okrese Domažlice, kdy na jedno volné pracovní místo připadlo 7,6 uchazečů a naopak nejhorší stav byl zaznamenán v okrese Klatovy 11,4 uchazečů na jedno volné pracovní místo. Nezaměstnaní absolventi a mladiství představovali v Plzeňském kraji 6,5 % z celkového počtu neumístěných uchazečů.

Z hlediska struktury pracovních sil nejobtížněji hledají zaměstnání zaměstnanci s nízkou kvalifikací, osoby se zdravotním omezením, absolventi škol a administrativní pracovníci se středoškolským vzděláním. Naopak nedostatek pracovníků převládá v technických profesích.

Ve zdravotnictví zabezpečuje lůžkovou péči v kraji síť 11 nemocnic s 3 320 lůžky (včetně ambulantní části). Síť předškolních a školských zařízení v kraji představuje 268 mateřských škol, 218 základních škol, 15 gymnázií, 45 oborů odborného vzdělání na středních školách bez nástavbového studia. Vysokoškolské vzdělání nabízí Západočeská univerzita ve svých 9 fakultách (ekonomické, pedagogické, filozofické, právnické, aplikovaných věd, strojí, elektrotechnické, zdravotnických studií a designu a umění Ladislava Sutnara) a lékařská fakulta v Plzni, která patří pod Univerzitu Karlovu v Praze.

Pro cestovní ruch jsou v kraji příznivé podmínky. Město Plzeň nabízí mnoho kulturních památek, zajímavé je i jeho historické podzemí, které svým rozsahem cca 20 km patří k nejrozsáhlejším ve střední Evropě. K přírodním zajímavostem v Plzni patří Bolevecká rybníční soustava, což je z technického i krajinářského hlediska unikátní pozdně gotické dílo z 15. století. Je zde hustá síť rekreačních a turistických cest. K dalším často navštěvovaným místům patří zoologická a botanická zahrada města Plzně a vrchy v okolí Plzně - Krkavec, Chlum a Sylván s rozhlednami.

Ke kulturním památkám kraje patří barokní zámek Manětín, klášterní konvent v Plasích (národní kulturní památka), zříceniny gotických hradů Radyně a Buben, renesanční zámek Kaceřov, zřícenina hradu Rabštejn nad Střelou, renesanční zámek Horšovský Týn, vodní hrad Švihov, zámek Kozel, barokní zámek Nebílovy, zámek Lužany, klášter v Kladrubech, hrad Kašperk, zřícenina gotického hradu Libštejn a mnoho dalších. Také Domažlice a jejich tradiční každoroční srpnové Chodské slavnosti přitahují pozornost mnoha návštěvníků.

Výborné podmínky pro letní i zimní rekreaci nabízí Šumava díky svým četným turistickým i cykloturistickým stezkám. Pro sjezdové i běžecké lyžování je zde mnoho upravovaných sjezdovek a běžeckých tras. K rekreaci a zlepšení zdravotního stavu je možno využít pobytu v Konstantinových Lázních, které jsou zaměřeny na prevenci, léčbu a rekonvalescenci kardiovaskulárních chorob, na léčení pohybového aparátu, výměny látkové a dýchacího ústrojí. K dalším místům vhodným pro rekreaci v kraji patří přehradní nádrž Hracholusky a vodáky hojně využívaná řeka Berounka.